Evangélikus
IGEN!

Kiadja az Erdélyi Evangélikus–Lutheránus Egyház
a reformáció 501. évében – 9. szám

Zelenák József

2018. – reformáció

Egy évvel ezelőtt a reformáció ötszázadik, jubileumi évében felemelő ünnep keretében szenteltük fel Luther Márton mellszobrát, itt ezen a téren. Vidékünkön, egyházmegyénkben ez az első alkotás, amely megörökíti nagy reformátorunkat. Sokakban, már akkor megfogalmazódott a gondolat, hogy jó lenne minden évben itt ünnepelni, újra közösen átélni a reformáció örömét, annak mindig aktuális üzenetét. És most itt vagyunk újra. Ezekben a napokban világszerte megemlékezések ezreit tartják, amelyekben az 1517. október 31-én Luther 95 tételének közreadásával elindult megújulási mozgalomért adnak hálát. Az újból felfedezett régi kincs, az Isten Igéje változások és áldások egész sorát indította el az egyházban, de annak határait átlépve az élet más területein is. Erre emlékezünk, ezt jöttünk mi is megünnepelni.

Másodéves teológusként már belekóstoltam egy fontos ötszázadik jubileum alkalmából tartott megemlékezésbe. 1983-ban, Luther születésének ötszázadik évfordulóján a kolozsvári templomunkban ünnepeltünk, és nekem Reményik Sándor Az óriás című versét kellett elszavalnom. Akkor értettem meg igazán, ki is volt ő tulajdonképpel. Gyermekfejjel talán csak egy mesének tűnt az egész vele kapcsolatos történet, de ott, a templomban átéltem mindazt, amit tett, amiért küzdött és harcolt, amit a világ neki köszönhet. A nagy költőnk gondolatai, hozzák közel most közel lelkünkhöz az Óriást:

Lefojtott álmok, lenyűgözött vágyak,
Zöldből szürkébe halványult remény,
Kiábrándulás, te keserű füst:
Oltárok romján imbolyogva szálló,
Gyász, mely hamuban tépi önmagát,
Gyengeség, melyre egy világ zuhant,
Törpék mi mind, akiknek óriások álmát
Álmodni adta Isten:
Jertek ma velem.
Jertek, kapaszkodjunk az óriásba!

Ki hát az óriás?
Az, kinek homlokán
Ijesztően tündököl a büszke bélyeg:
Ha kell: egy világ ellen, egyedül.
Egyedül. Hallottátok ezt a szót?
Úgy hangzik ez a szó, mint egy sirám.
De úgy is, mint egy diadalkiáltás!
Nézzétek őt.
Ott áll a szörnyű körben,
Egy vas- és aranygyűrű közepén.
Sisakok, dárdák, kardok, koronák,
Zászlók veszik körül.
Egy embererdő, egy világvadon –
És azzal szemben ő.
Egy lélek.
Milyen kicsi. – És milyen végtelen.

Ó, mert a lelkében az Isten él.
Valami, ami nála több,
Amit meglátott önmaga felett.
Amit nem lehet onnan kitörülni,
És amit letagadni nem lehet,
Ami tüzes korbáccsal kergeti
Irgalom nélkül végig a világon
És ösztökéli: tégy vallomást rólam.

S ő vallomást tesz: Nem tehetek másképp.

A vasmaroknak, mely kinyilt előtte,
Szívét odaveti:
Szorítsd hát, világ!
Állítsd el lassan minden dobbanását.
Vajjon amit dobog: azt is megfojtod-e?

Istent dobogja – és az Isten él!
Igazságot dobog – s az eszme él.
Hitet dobog – s az nem hal meg soha.
Szabadságot – s a szabadság örök.

Látjátok nőni ezt az árva árnyat,
A barát árnyát egy világ fölé?
Hallotok döngő léptei nyomán
Recsegni korhadt birodalmakat?
Mert ami korhadt, az a korhadásé!

És ami lélektől lett: megmarad.

Lefojtott álmok, lenyűgözött vágyak,
Zöldből szürkébe halványult remény,
Kiábrándulás, te keserű füst:
Oltárok romján imbolyogva szálló,
Gyász, mely hamuban tépi önmagát,
Gyengeség, melyre egy világ zuhant,
Törpék mi mind, akiknek óriások álmát
Álmodni adta Isten:
Jertek ma velem.
Jertek, kapaszkodjunk az óriásba!

A reformáció valóban sokat adott a világnak, és ajándékaiból néhányat a nem hívők is értenek és nagyra értékelnek. Ilyen például a kultúrára gyakorolt hatása, a társadalom formálása vagy a következményei sorában a gazdasági szemlélet átalakítása.

Amikor viszont a legfontosabb örökséget keressük, akkor nem a következményekre kell fókuszálnunk, hanem a fő mozgatóerőt kell kitapintani. A reformáció indulásánál a legfontosabb motiváció Luther szenvedélyes igazság- és istenkeresésében ragadható meg. Amikor rátalált az Igére, majd azon belül a testé lett Igére, Krisztusra, az számára kiapadhatatlan forrássá vált. Erőt és tanácsot tudott meríteni belőle, amely segítette és eligazította.

Az új kezdethez ma is Jézusra van szükség. Erre tanít Luther is abban a bizonyos sokat emlegetett 95 tételben, annak főleg az első pontjában: „Midőn a mi Urunk és Mesterünk, a Jézus Krisztus így szól: „Térjetek meg”, azt akarta, hogy az ő híveinek egész élete e földön folytonos megtérés és bűnbánat legyen.”

Tudjuk, ahhoz, hogy valaki újat kezdjen a maga életében, valamit le kell zárnia. Ami egykor nekem kedves és nyereség volt, kárnak és szemétnek ítélem egy pillanattól kezdve. (Fil 3,7.) Ezt a pillanatot nevezi a Szentírás megtérésnek. Ahhoz, hogy a múlt terveivel „leszámoljak”, Jézusra van szükségem. Az új kezdet feltétele: lezárni a múltat, és Jézussal újat kezdeni. Azáltal, hogy átéltem a bűnbocsánat örömét, én is képes vagyok bűnbocsánatot kérni és másoknak megbocsátani, ezzel valami egészen új kezdődik. Ott, abban a szívben elkezd Jézus munkálkodni, Pál szavaival élve: ami mögöttem van, azt elfelejtem, ami pedig előttem van, annak nekifeszülve futok. Jézus befogadásával valami új kezdődik. Ezért Jézus fel szeretne bennünket szólítani: Kezdődjön ma valami új!

Az ötszázadik évforduló már véget ért, az már a múlté. A megemlékezéseknek, illetve a reformációnak azonban nem kell véget érnie. Nemcsak azért, mert a fél évezrede elindult mozgalom évtizedeken át tartott, ezért a mozgalom további fontos állomásainak az évfordulói is még előttünk állnak. Hanem elsősorban azért, mert az ötszáz éve újra felfedezett forrás, továbbra is élő valóság.

Az emlékezésnél sokkal fontosabb, hogy Jézus Krisztus, élő Úrként ma is formálhatja az életünket, közösségeinket és egyházunkat. A reformációnak, a megújulásnak nem történelmi emléknek kell lennie, hanem mindennapi életünk részének. A régiek nem véletlenül mondták: „Ecclesia semper reformanda est”, vagyis az egyháznak szüntelenül meg kell újulnia. Azt kívánom, hogy váljunk mi is a reformáció áldozataivá.

Luther asztali beszélgetései

– Sokáig tévelyegtem a pápaság alatt. Nem tudtam, mihez tartsam magamat. Valamit megszimatoltam, de nem tudtam, mi az, míg fel nem figyeltem erre a szóra a Római levél 1. részében: „Az igaz ember hitből él.” (Róm 1,17) Ez segített nekem: akkor beláttam, miféle igazságról beszél Pál, merthogy előtte a szövegben ez a szó áll: iustitia, igazság. Ekkor összevetettem az absztrakt és a konkrét jelentést, az igazságot és az ember igaz voltát, és biztos lettem a dolgomban: rájöttem, hogy különbséget kell tenni a törvény igazsága és az evangélium igazsága között. Addig semmi más nem hiányzott e bizonyossághoz, csak az, hogy nem tettem különbséget a törvény és az evangélium között, azonosnak tartottam őket, és azt mondtam, hogy Krisztus és Mózes közt nincs más különbség, mint a korszak és a tökéletesség foka. De amikor észrevettem az igazi különbséget, hogy tudniillik más dolog a törvény és más az evangélium, akkor áttörtem a tévelygésen.

Luther Márton szobra Négyfaluban

Kiss Béla: Én már nem

Kiss Béla nyugalmazott evangélikus lelkész

(Az emlékezés teljes szövege a http://szabadsag.ro/-/nyolcan-a-vadlottak-padjan-evangelikus-lelkeszek-kalvariaja

Kissé bizonytalanul indítom el képzeletbeli magnómat, melynek kopott szalagján majdnem 60 éve „felvett” emlékeim tárulnak fel, szólalnak meg. 1959. május 26-án nyolcan – Mózes Árpád, Antal László, Dani Péter, Kiss Béla lelkészek és Bibó László, Gödri-Oláh János, Török András, Veres Károly teológiai hallgatók – ültünk a Kolozsvári Katonai Törvényszék tárgyalótermében, a vádlottak padján. Arra vártunk, hogy végre többszöri halasztás után ítélkezzen a hadbíróság a „megtévesztett evangélikus fiatalokból álló irredenta szervezetté alakított csoport felett, akik téveszméken nevelkedtek, veszélyeztették Románia területi épségét, ócsárolták a kommunista rendszer sikereit”. Úri módra, taxival, erős kísérettel, de bilincs nélkül, Dani Péterrel együtt hoztak ide. A bejárati ajtó előtt tömörülők sorában felismertem édesanyámat, állapotos feleségemet, társaim hozzátartozóit, érdeklődőket, akik izgatottan perlekedtek egy fontoskodó, ide-oda rohangászó, nagyhangú „szekus” tiszttel, aki nem engedte be őket a tárgyalóterembe, mert zártkörű tárgyalást rendelt el a bíróság. Ez a tiszt Bărănescu, alias Bárány, alias Berkovics hadnagy volt, a Securitate pincebörtönének parancsnoka, civilben szabó és cipőfűzőárus, akinek ígérete szerint a tárgyalás végezetével találkozhattunk szeretteinkkel, sőt csomagot is kaphattunk.

Bevezettek a terembe, elfoglaltuk kijelölt helyünket, s kíváncsian nézegettük a már bent ülő ismeretlen urakat és civilben ágáló belügyiseket. Az „ismeretlen urak” között örömmel fedeztem fel Tunyogi Csapó Gyula ügyvéd urat, aki egy aktatartót mutatott felénk Antal László névvel. Csalódással állapítottam meg, hogy nem ő az én ügyvédem. Az én iratcsomómat Camil Jiteanu, addig ismeretlen ügyvéd mutatta fel, akire mindig hálával emlékezem, és akinek eddig még soha el nem mondott köszönettel tartozom.

Kintről behallatszó zajban vonult be a bíróság Simion Văleanu hadbíró-őrnagy vezetésével, és megkezdődött a tárgyalás.

Előzmények

Harmadéves egyetemista voltam a Kolozsvári Protestáns Teológia evangélikus karán. 1956. április 23-án, Béla-napján meghívtam két társamat, Mózes Árpádot és Antal Lászlót a régi Ursus vendéglőbe, ahol egy pohár borocska mellett meghallgathattuk Halász Lajcsit is, aki nagyon szépen tudott magyar nótákat muzsikálni. Miközben a vendéglőben üldögéltünk, egyszer csak megjelent négy-öt fiatalember – sajnos, nevüket az idő kimosta emlékezetemből –, s helyet foglaltak a szomszédos asztalnál. Feltűnt, hogy kitették pénztárcájukat az asztalra, ugyanis ez nálunk felé nem volt szokás. A pincértől megérdeklődtük, hogy kik az illetők. A debreceni Kossuth Lajos Egyetem diákjai voltak, akik a Bolyai Tudományegyetem meghívására látogattak Kolozsvárra, hogy valamilyen kulturális műsort mutassanak be, s miután ez véget ért, betértek a vendéglőbe. Ekkor odahívtuk őket az asztalunkhoz, és jól elbeszélgettünk. Természetesen az idő gyorsan eltelt, egyszer csak a teremfőnök szólt, hogy ne haragudjunk, de a záróra már rég elmúlt. Vettünk vagy két liter bort, és bevonultunk az evangélikus teológusok Kossuth Lajos utca 1. szám alatti bentlakásába. Itt folytattuk az elkezdett beszélgetést, s ahogy apadt a folyadék a borosüvegben, úgy emelkedett a hangulat is. Az internátussal átellenben lakott professzorunk, dr. Opfermann Ernő György, aki átkiabált, hogy feküdjünk le, és ne kornyikáljunk. Ezzel szíves vendéglátásunknak vége szakadt, ők elmentek, mi pedig lefeküdtünk.

Bizonyos idő után a milíciáról kaptam egy „meghívó” levelet, hogy jelenjek meg az Árpád úti egységüknél, mert valami nincs rendben az ideiglenes tartózkodási engedélyemmel. Eleget tettem a kérésnek, elmentem a megadott címre, ahol rádöbbentem, hogy én tulajdonképpen a Securitatén vagyok. Itt egy nyegle fiatalember – Onac Ioan civilben – fogadott, és arról érdeklődött, hogy kik voltak azok a fiatalok, akikkel a vendéglőben találkoztunk, mit kerestek ott, és főleg miről beszéltünk. Igaz-e, hogy szóba hoztuk a romániai magyarság helyzetét, azaz a magyaroknak csupán papíron vannak jogaik, a vegyes házasságok veszélyét, meg ehhez hasonló dolgokat...?! Elismertem ugyan, hogy énekeltünk Kossuth Lajos kalapjáról, Krasznahorka büszke váráról stb., de a többit letagadtam. Végül aláíratott velem egy papírt, hogy az elhangzottakról senkinek nem beszélek, s ha valaki kérdezősködik, akkor azt válaszolom majd, ami az idézésben is szerepelt: nem volt rendben a tartózkodási engedélyem. Persze, én azonnal elmondtam a társaimnak, hogy hol jártam, és vigyázzanak, mert valószínűleg ők is sorra kerülnek. Egyébként Mózes Árpád, akkor már püspöki titkár idejében figyelmeztetett, hogy egészen biztosan nem az ideiglenes engedély miatt hívatnak, ugyanis őt már előttem beidézték. Ezzel látszólag úgy tűnt, hogy minden rendben, s ment az élet tovább.

„Bűnök”

Közben eljött október 23-a, megbolydult a város, hallgattuk a Kossuth Rádiót, lelkes hangulat uralkodott mindenfelé. A Vallásügyi Államtitkárság rendelkezésére a teológiai intézet vezetősége felekezetközi ellengyűlés tartását rendelte el, melynek célja a magyarországi „ellenforradalom” és a szuezi helyzet elítélése volt. A díszteremben tartott gyűlésen való megjelenést a négy fiatal lelkész – Mózes Árpád, Antal László, Dani Péter és Kiss Béla – megtagadta. Újabb bűn.

A harmadik vétek a november 1-jei, halottak napi temetői éneklés. Nemcsak a Bolyai Tudományegyetem bölcsész szakos diákjai, hanem a teológia kis kórusával mi is kimentünk a temetőbe világítás napján. Eredetileg a Hősök temetője magyar részében szerettünk volna énekelni, de „meghatódtunk” a közelünkben ólálkodó sok bőrkabátos egyéntől, ezért inkább kiválasztottuk egy hóstáti gazda közelben lévő sírját, ahol előadtunk egy éneket, majd hazatértünk.

Negyedik bűnünk az Argay püspöknek írt beadvány volt, amelyben arra kértük, egyházfőként intse meg dr. Rapp Károly és dr. Lengyel Lóránd teológiai tanárainkat, hogy változtassák meg véleményüket a magyarországi forradalomról. Ne beszéljenek a Nyugatról hazaszökött horthysta pribékek által szított ellenforradalomról, se rabló, fosztogató csőcselékről, ávósokat akasztgató huligánokról, mert ez a hivatalos verzió csupa hazugság, fáj a lelkünk- szívünk ezek hallatán, hisz ismerjük az igazságot, inkább teológiai előadásaik komolyabb elkészítésével foglalkozzanak. Ezt a panaszlevelet Antal László és Dani Péter szerkesztette, én legépeltem, Mózes Árpád, Antal László, Dani Péter és Kiss Béla nevét ilyen sorrendben felírtam az iratra. Hárman – Antal, Dani, Kiss – aláírtuk, majd Mózes Árpád püspöki titkár íróasztalára tettem a szöveget azzal a kéréssel, hogy írja alá ő is, és adja át a püspök úrnak. Mózes Árpád ugyanis 1957-ben megnősült, nem lakott többé az internátusban, így ő utolsóként írta alá, és továbbította a címzettnek beadványunkat.

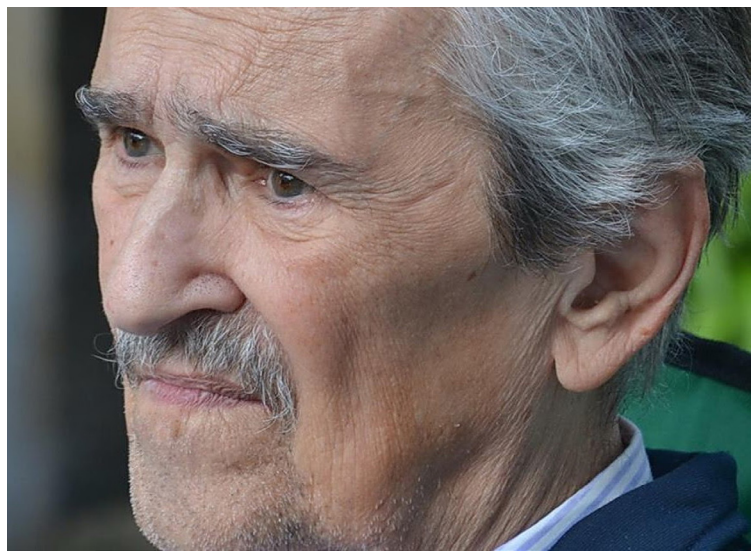

Kiss Béla

Mai napig is csak találgatom, mi lett az irat sorsa? Hol lehet eredeti példánya? Mózes szerint Argay püspök átvette, elolvasta, és hivatala páncélszekrényébe zárta. Mint Mózes utóda, püspöki titkári minőségemben a Vallásügyi Államtitkárság rendelkezése értelmében átrendeztem a püspökség levéltárát, de nem találtam rá.

Letartóztatás

Teltek a napok, s 1958. január 21-én megnősültem. Hogy szerdai nap volt, onnan tudom, hogy míg a nyitott templomajtó előtt arra vártam, hogy menyasszonyom is kiszálljon a taxiból, két arra sétáló idősebb hölgy egyike azt kérdezte társától, ki az a bolond ember, aki szerdán nősül? Nem volt alkalmam elmondani, azt olvastam valahol, hogy Petőfi Sándor is szerdán nősült.

Ez év őszén Mózes Árpád már székelyzsombori lelkész volt, Antal László a tatrangi gyülekezet lelkésze, én pedig Kolozsváron segédlelkész és püspöki titkár. Október elején egyik teológus társunk, Gödri-Oláh János egyszerűen eltűnt. Ebédelni indult, útközben pedig egyszerűen felszívódott. Nagy riadalmak közepette értesítettük feletteseinket, hogy valami baj történhetett. Aznap vagy másnap a professzor úr, dr. Rapp Károly közölte velünk, hogy nem kell aggódni, mert Gödri-Oláh „jó helyen” van. Amikor meghallottam, hogy Brassóban letartóztatták Mózes Árpádot és Antal Lászlót is, minden világossá vált számomra. Várandós feleségemmel arra a következtetésre jutottunk, hogy biztosan én sem úszom meg a letartóztatást. Ha bekövetkezik és elvisznek, próbáljon meg hírt adni egy élelmiszercsomag által: egy narancs, ha a kisbaba fiú, egy citrom, ha kislány. Ha pedig válásra kényszerítik, akkor egy gyári csomagolású Mărăşeşti cigarettát tegyen a csomagba.

Házasságkötésünk első évfordulóját akartuk megünnepelni 1959. január 21-én, szerdai nap volt ez is. Vendéget nem vártunk, ezeket pláné nem. Megjelent a szobánkban három alak, meglengettek előttünk egy papírt, s házkutatást tartottak. Nagyon felkeltette érdeklődésüket a Mikes Kelemen Törökországi levelek című könyv, azt nézegették, forgatták, tették-vették, illetve egy kézzel írott angol szószedet. Aztán megjelent egy autó, megfogtak, és bevittek a Securitatéra, de ezúttal a hátsó bejáratnál kötöttem ki. Valami lépcsőkön kellett lemenni, kinyílt egy ajtó, s belöktek egy sötét helyiségbe. Próbáltam tapogatózni, egy kis, szűk szoba volt, leülni sem lehetett. Ott álldogáltam egy darabig, aztán egyszer csak kihívtak, és három egyenruhással találtam szemben magam. A nyakamban lévő kis ezüstláncot kereszttel, amit édesanyámtól kaptam sikeres érettségi vizsgám emlékére, egyszerűen elvették. Aztán adtak egy „motoros szemüveget”, amitől minden sötétségbe borult, s nem láttam semmit. Tengelyem körül megforgattak, majd elvezettek valamerre. Hallottam, hogy valahol kinyílik egy vasajtó. Levették a szemüveget, és belöktek egy cellába, ahol két személy tartózkodott. Az ajtóval szemben egy betonból készült asztalka állt, illetve egy rendes és egy emeletes ágy. Ide tettek be azzal az utasítással, hogy legyek szíves olvassam el a falra kifüggesztett rendtartást. Nem szabad beszélgetni, fel kell mosni a padlót minden reggel, nem lehet az ágyra nappal lefeküdni, heverni… Mindezzel meg akartak félemlíteni.

haragszom senkire

visszaemlékezése

internetcímen olvasható.)

A Szekuritátén

Hát első éjszaka nyilván nem tudtam sokat pihenni, ráadásul az egyik ember úgy horkolt, hogy lehetetlen volt tőle aludni. Egyszer csak az alatta lévő felkelt, súgott neki valamit, akkor a másik elhallgatott. Reggel az alsó ágy „lakója” megkérdezte tőlem, tudom-e, hogy az illető mit mondott neki? Hogy itt volt az őr, s azt üzente neki, ha nem hagyja abba a horkolást, akkor főbe lövik. Szegény ember, úgy megijedt… Egy román paraszt volt valahonnan vidékről.

Az alsó ágyon lévő társat Boros Bélának hívták, motorbicikli-szakértőnek, -versenyzőnek mondta magát. Azt mesélte, úgy került a Securitate pincéjébe, hogy mint motoros, valami írógépet csempészett át a román–magyar határon egy katonatisztnek. Ez a Boros megkérdezte tőlem, tisztában vagyok-e azzal, miért vagyok ott? Mondtam, hogy én biza’ nem. Akkor ő elmondja nekem, s kezdte sorolni… Álljon meg a menet, Boros úr, maga honnan tudja mindezeket? Hát voltam Gödrivel együtt, és amikor észrevettem, hogy öngyilkosságot próbál megkísérelni, értesítettem az őröket… Ha ez Gödrivel volt, hogy tették velem egy cellába? – tűnődtem magamban. Nagyon naiv voltam ebben a tekintetben, egészen addig, amíg fel nem vittek az első kihallgatásra.

Amikor csörrent az ajtón a zár, a szabályzat értelmében fel kellett állnunk, háttal kellett fordulnunk a bejáratnak, s várnunk a parancsot, ami általában így hangzott: Întoarce faţa la mine, măi figură! (Fordulj felém, te pofa!) Akkor odadobott az őr egy sötét szemüveget, következett a pergetés, s irány valamerre… Menet közben megbotlottam, mire az illető rám förmedt: miért nem vigyázok, hát nem tudom, hogy lépcső van ott? A hangokból érzékeltem, hogy emberek mennek el mellettem, tehát közlekedés zajlott a folyóson. Megérkeztünk egy ajtóhoz, bementünk egy helyiségbe, majd levették a szemüveget. A szobában egy kövér pasas ült, Răpianu Ion kapitány. Az őr elordította magát: Să trăiţi, tovarăşu’ căpitan! (Egészséget, kapitány elvtárs!) Én hallgattam. Miután az őr kiment, a kapitány hozzám fordult, s letegezve, azt kérdezte: Nálatok nem szokás köszönni? Mondtam neki, ha ragaszkodik hozzá, akkor természetesen köszönök: Să trăiţi tovarăşu căpitan! (Egészséget, kapitány elvtárs!) – ismételtem az őr után. Erre felugrott, s ordítani kezdett: hogy képzeled, te bitang, gazember, idióta?! Amit csak tudott, mindent rám mondott. Hogy mersz te engem, a rendszer kapitányát leelvtársozni? Te, egy rohadék… Aztán alább hagyott a kiabálással, és rám parancsolt, hogy üljek le. Megtettem, amire utasított. Megpróbáltam a széket kicsit hátrébb húzni, hogy a lábaim jobban elférjenek, de ez nem mozdult, mivel a padlóhoz csavarozták. Végre elkezdődött a kihallgatás. Az első kérdés az volt, hogy milyen rendszerellenes tevékenységet folytattam? Válaszoltam, hogy semmifélét. Erre jött a szokásos kioktató figyelmezetés: Hazug disznó, nem mondasz igazat! Erre nem tudtam, mit válaszoljak. Akkor kérdezősködni kezdett, hogy is volt a találkozás a debreceni fiatalokkal? Hogy kerültek az internátusba? Miket énekeltünk, miről beszélgettünk? Mivel nem voltunk megelégedve? Na, ezekről beszélgetünk a következő alkalommal, mondta.

A teológiai gyűlésről, az éneklésről a temetőben és a beadványról ekkor még nem érdeklődött. Ezek után csengetett, hívta az őrt, adták a szemüveget, s vissza a cellába. Itt Boros úr azonnal nekem szegezte a kérdést, hogy: Na, megvolt? Akkor mondani kezdte, hogy szerinte jobb lesz őszintén bevallani mindent, mert innen úgysem szabadul büntetlenül az ember, tehát ismerjem be, amivel vádolnak. Közben észrevettem, hogy az őr a cella ajtón lévő kukucskálón mindent megfigyel, ami bent történik. Egyik alkalommal beadott az ágyon nappal heverő Borosnak egy cigarettát. Mondtam, hogy én is dohányos vagyok. Mire ő: hát ez nem így megy, majd csak akkor kaphatok én is, ha elrendeli a kihallgató tiszt, hogy jó fiú voltam. De sosem kaptam cigarettát. Ekkor Boros már nagyon gyanús volt. Gondoltam, hogy leteszteltem. Kitaláltam egy történetet, és előadtam neki. A következő kihallgatáson a vallató tiszt kérdezgetni kezdett a történetről, amit Borosnak elmondtam. Kapitány úr, ezt én Borosnak meséltem el a cellában, hogy hagyjon nekem békét, s ne kérdezősködjön minduntalan. Ekkor a tiszt dühösen felugrott, és kirohant a szobából. Egy idő után visszajött, s hívta az őrt, hogy vigyen vissza a cellába. Érdekes módon, Boros „úr” eltűnt…

Szabadulásom után mondta el feleségem, ameddig odavoltam, felkereste egy Boros Béla nevezetű személy azzal, hogy együtt voltunk a szeku pincéjében. Gyanakodott, ezért kicserélte fényképemet exsógorom, Puhala Ernő hajdani színművész fotójával. A beszélgetés során hirtelen rámutatva a képre megkérdezte: Nagyon megváltozott a férjem? Boros egy pillantást vetett a képre és felelt: ez a férfi nem azonos azzal a Kiss Bélával, akivel voltam. Aztán a cipőmön kezdve a kalapomig felsorolta, hogy voltam felöltözve. Ezekre jól felelt. De amikor azt mondta, a férje csak annak örvend, hogy ön nem maradt állapotos, feleségem behívta a kislányomat, és közölte vele: Boros úr, ez Kiss Béla leánya. Kérem, távozzon! Boros szó nélkül felállt, és örökre kilépett az életünkből.

Ítélethirdetés

Pontosan tíz napig voltam lent a Securitate pincéjében. Érdekes, hogy rólam nem készült semmilyen fénykép. A kihallgatások alkalmával meggyőződtem, milyen pontosak az ismereteik. Akik ebben segítették, pontos munkát végeztek. A kihallgatóm nem ütött, ezért általában őszintén feleltem kérdéseire. A kihallgatási jegyzőkönyveket ő fogalmazta és írta, gyakran nem úgy, ahogy mondtam. Ezért vita és fenyegetés után írtam csak alá. Elmondtam, hogy a tárgyaláson úgyis letagadom, mert kényszer alatt cselekedtem. Erre csak annyit válaszolt, hogy nem ver meg, úgyis „megver” engem a törvény.

Tíz nap után kocsiba tettek, és átvittek a kolozsvári börtön épületébe a kolozsvári ügyészségi fogdába, a törvényszék mostani épületébe. Itt szépen elhelyeztek egy cellában, amelynek közepén egy kicsi hordó állt, ez volt a vécénk. Vártuk szépen, hogy állítsák össze az iratcsomónkat, s kerüljön tárgyalásra az ügyünk. Itt tartottak májusig. A tárgyalás szünetében, 1959. május 26-án, Mózes Árpád megkérdezte az egyik szekustól, Onac ezredestől, mondja meg őszintén, mit vétettünk mi? Mi volt erre a válasz? Nem csináltatok semmit, mert nem tudtatok, szerencsére, mi közbeléptünk, és megakadályoztunk benneteket. Szünet után közölték: ítélethirdetés másnap. Azonban már aznap, amikor visszakísértek a börtönbe, azzal köszöntött az őr: Mózes Árpád 18 év, Antal László 16, Dani Péter 15 és Kiss Béla 14 év, Gödri-Oláh János 7, Veres Károly 7, Bibó László 6, Török András 8 év, és mindannyiunkra érvényes a teljes vagyonelkobzás. No, meg a kegyes elbocsátás: vegyétek tudomásul, azzal, hogy titeket bezárunk, megvédünk a nép haragjától. Ha megtudják ugyanis, hogy ti milyen aljasok voltatok, akkor nem menekültök.

Említettem már védőügyvédem, Camil Jiteanu nevét, akinek tanácsára feleségem fellebbezési kérést nyújtott be, mellékelve 1957. március 15-én Székelyzsomborról hozzá írt két levelem hivatalos fordítását és Argay püspök kiküldő levelének másolatát. Bűneim lajstromának elsorolásából kifelejtettem egyik vádpont említését: a Securitate szerint 1957. március 15-én reggeli istentiszteletet tartottunk Kolozsváron, amelyen Mózes Árpád az elesett „ellenforradalmárok” lelki üdvéért imádkozott, én pedig orgonán a magyar és a székely himnuszt játszottam. Az említett iratok bizonyították, hogy azon a napon nem tartózkodtam Kolozsváron, hanem Székelyzsomboron voltam.

A bíróság a benyújtott nyolc fellebbezési kérésből egyedül az enyémet fogadta el, s módosította ítéletemet kilencévi javítófogságra, ötévi jogfosztásra és vagyonelkobzásra. Hát a mi teljes vagyonunk egy bérelt ágy volt s egy Operetta rádió. És természetesen a palástom. Amíg börtönben voltam, a feleségem megtudta, hogy a Deák Ferenc utcában létezik egy üzlet, ahol a politikai elítéltektől elkobzott holmikat árulják. Elment oda, s az ott szolgálatot teljesítő hölgynek elmondta: a férje pap, és elvették tőle a palástját, amely még az édesapjáé volt. Arra kérte, ha ez bekerül az üzletbe, akkor ne adja oda másnak. Így sikerült visszavásárolnia a palástomat, amely a mai napig megvan.

A tárgyalás ideje alatt Veres Karcsi kollégánk édesapjának sikerült beszélnie fia ügyvédjével, akinek az elmondása szerint professzoraink jelentettek fel minket. Ezt mi még a tárgyaláskor nem tudtuk, csak sejtettük. Ez a hír sokkal fájdalmasabban érintett, mint amikor tudomást szereztünk a reánk kimondott ítéletről. A Securitate csupán kivárta, amíg eljön a letartóztatásunkhoz megfelelő idő, ami nem ’56-ban, hanem ’59-ben következett be.

'56-os bajtársak

Közben letelt a büntetésünk, hazajöttünk, de mi őket egy szóval el nem számoltattuk. Azt vártuk, mikor mondják el ők nekünk, hogy mit tettek. Gyakran egy társaságba jártunk, de ők ezt soha szóvá nem tették. Most már nem is tehetik, nyugodjanak békében.

(...)

…Az idő teltével egyre inkább úgy érzem, hogy én már nem haragszom senkire, és nem akarok bosszút állni. Nem is fogok. Meghatódva állok a „ballagó időben”, mert elment az örökkévalóság útján hét bajtárs is a nyolc közül, akikkel egykor együtt ültünk a vádlottak padján.

Kiadja a Brassói

Evangélikus-Lutheránus

Egyházközség,

Brassó,

Iuliu Maniu utca 2. szám

Telefon:

0040 722 555 627

Felelős kiadó: Koszta István

A Brassói Egyház és az egész Barcaság reformációja (Johannes Honterus Reformationsbüchlein)

– Részletek –

A tanításról

Mivel a keresztyén hit legfontosabb része a tanításban áll, a tanításnak pedig Isten igéjén kell alapulnia, első gondunk az volt, hogy az egész egyházi körzetünkben tartott egyházlátogatás (vizitáció) során vizsgálatot tartsunk az egyház szolgái sorában, és akik nem találtattak a tanításra alkalmasnak, azokat a jövőben tartsuk távol az egyházi szolgálattól, nehogy tudatlanságuk és restségük által elhanyagolják a népet, és az igazi kegyességből visszasülyesszék a régi szennybe. Mindenki számára eléggé ismeretes, hogy milyen szörnyű romlást hoztak az egyházra az ilyen egyházi szolgák, akik teljesen járatlanok a keresztyén tanításban, és csupán az ordinációjukban bízva, mindenütt befurakodtak az egyházba, amelyben a borkiosztáson kívül soha semmi jót nem cselekszenek. Ezért a jövendőben, mindazoknak, akik a tanítás és a szentségek kiszolgáltatásának hivatalát vállalják, arra kell törekedniük, hogy legyenek felfegyverezve jó és értékes könyvekkel és a Szentírás biztos ismeretével, és ne csak beszédek, hanem inkább tisztességes élet és cselekedetek által tanítsanak, és ne világi ügyekkel foglalkozzanak, amelyek Isten igéjét megfojtják és gyümölcstelenné teszik, hanem Istennek szolgáljanak, és sokkal inkább az általános (lelki) üdvvel foglalkozzanak, amely hivatalra – amint azt ők is jól tudják – elhívattak.

Nem szándékunk azonban a tanítás módját valakinek előírni, hanem úgy véljük, hogy az jó szerzők írásaiban fellelhető. A prédikációkban arra kell figyelni, hogy az evangélium szövegének felolvasását egyszerű és tiszta textusmagyarázat kövesse, úgy, hogy a prédikáló a tiszta Írásba és az Isten biztos igéjébe ne keverje bele a maga vagy más emberek véleményét, és Istennek az üdvösség iránti szükséges rendeléseit el ne hagyja, és valamit ne erőltessen bebeszélni a népnek, ami neki tetszik, vagy jónak, hasznosnak tűnik, akkor is, ha az nem Istentől való. A vélemények ugyanis senkit sem üdvözítenek, hanem Isten rendelése az örök élet. Ezért egyetlen egyházi szolgának sem szabad vele született szószátyárkodásra hagyatkoznia, és készületlenül prédikálnia, az időt haszontalan dolgokra fecsérelve, mintha elegendő lenne a megszokás és olybá tűnne, mintha valamit tett volna, holott semmi eredményest nem vitt véghez.

Ezenkívül az illik egy tanítóhoz, hogy mértékletesen megtartóztassa magát a bohóckodástól és a csípős dorgálástól, amely által a hallgatókat megriasztja, úgyannyira, hogy azok gyakran a szónok iránti ellenszenvből kifolyólag a szónoklat tárgyát is megvetik. Ezért a prédikáló kitűzött célja az kell legyen, hogy megfelelő kifejezésekkel legyen meggyőző, ugyanis a hallgatók jóindulata nélkül nem könnyű a célt elérni. Az egyéb erre vonatkozókat minden buzgó és hű lelkész maga teheti jobbá.

Az iskolákról

Amiként a kertészkedésben szükséges a fiatal fák folyamatos ültetése, hogy amikor a régiek kiöregedtek, fiatalabbak kerüljenek a helyükre, úgy a mi atyáink is, a vallás megtartása érdekében különösen fontosnak találták az ifjúság oktatását, akik ilyeténképpen a közösségi lét és az egyházi szolgálat hasznára elsődleges jelentőséggel bírnak. Ezért mindenütt közköltségre alapozott iskolákat hoztak létre, amelyek azonban a nagyon nyugtalan idők viszontagságai és a kegyesség ellenségeinek hanyagsága miatt elnéptelenedtek, majdhogynem elpusztultak. Annak érdekében, hogy ez a rossz nálunk ne terjedjen, amennyire csak lehetséges volt, buzgón gondot viseltek az ifjúságra, hogy a városban, az elődök által korábban, vagy csak éppen most elhívott tanítókat megtartsák, akik a nyilvános fizetéssel elégedetten, mindenféle más tudományt ingyen tanítanak, más, alkalmas tanítókat is fogadjanak, akik a keresztyén tanítást és a szabad művészeteket ezentúl mindkét nyelven oktassák. Minekutána a diákok száma erősen megnövekedett, ezen gyarapodás előmenetele miatt, a kolostort nyilvános előadóteremmé, és a kicsik számára iskolává alakították át. Ehhez járul még hozzá az, hogy a körzet minden helységében az iskolákat épületekkel, rektorokkal és javadalmazásokkal, újra a helyes formába terelték. Vajha ezt a példát a lehető legtöbben meggondolnák, és idővel követnék, hogy az ellenségek között fekvő hazánk, a felsőbbség által, melynek ez a kötelessége, mint gondozatlan, elhanyagolt, ki ne essen Isten kegyelméből, s ne süllyedjen a kegyesség nélküli durvaságba. Minden eszközzel gondoskodni kell tehát arról, hogy ez soha meg ne történjen, s hogy a vallás megtartása támogatásának semmi hiánya ne legyen, a diákok szükségleteire nyilvános könyvtárt alapítottunk, és szerény eszközeink mértéke szerint elláttuk azt mindenféle teologiai, orvosi, jogi és más jó írásokkal.

A keresztyén szabadságról

Végezetre, hogy milyen is a keresztyén szabadság, sokak bizonyságtétele alapján nem ismeretlen azok számára, akik az igazságot szeretik. Ha némelyek tévesen szemünkre vetik, hogy túlságosan messzire mentünk abban, amit nem csak szabad, hanem Isten maga parancsolt meg, legyenek meggyőződve és tudják meg, hogy mi sem a katolikus egyháztól, sem az ortodox hittől, sem pedig az evangéliumi tanítástól semmilyen vonatkozásban nem hajoltunk el. Ugyanis a papok házassága miatti szemrehányásuk és vádaskodásuk alaptalan, hiszen az ő szempontjuk szerint is a házasság a szentségek közé soroltatik. A szentség pedig nem lehet rossz; hiszen azoknak, akik nem tudták attól megtartóztatni magukat, inkább előírták, mint megtiltották, különösen az apostol (Pál), az 1. Timoteus (levélben) 4. (fejezetben) ördögi tanításnak nevezi a házasságkötés megtiltását és ételektől való megtartóztatást, amiket Isten teremtett avégett, hogy azok a hívek, akik az igazságot ismerik, hálával élvezzék, hiszen minden, amit Isten teremtett jó és nem elvetni való, ha hálaadással élnek azokkal. Az ünnepnapokat, mivel sok visszaélés történt velük, korlátoztuk, azonban megtartottuk azokat, amelyeket az egyetemes egyházban a Szentírás elbeszélései alapján vezettek be. Ezért hát senki ne ítéljen meg minket étel, ital, ünnepnapok, stb. tekintetében, mert ezek csak zsidó szokások és jövendő dolgok árnyképei, ugyanis mi szent Pál útmutatása szerint abban a szabadságban állunk, amelyre Krisztus szabadított meg minket, és többé nem vagyunk a szolgaság igája alá vetve, sem gondban irígy képmutatók miatt, akik az emberek előtt bezárják a mennyek országát, s oda ők maguk sem lépnek be, és az abba belépni vágyókat is akadályozzák. Elég volt a gyengék, vagy inkább hitetlenek és kemény nyakúak miatti tétovázásból. Mivel ők még most is, noha gondosan megintettek, kitartanak hitetlenségükben, úgy hittük, hogy nem várunk tovább a konok gyengeség elmúlásáig, hanem minden növényt, amit nem a mennyei Atya ültetett, kitépünk, úgy, ahogy azt más, kegyes egyházban is kitépték, hogy semmi emberi rendelkezés ne tudjon bárkit az örök kárhozatra ítéletésre kényszeríteni. Dűh és harag

irányuljon minden lélekre, aki ellene mond az isteni rendnek. Intünk tehát mindenkit, akik kezéhez jutnak ezen írások, és a mi Urunk Jézus Krisztus eljövetelére és lelkük üdvösségére kérjük, hagyják figyelmen kívül az istentelenek gyalázkodásait, és gondosan mérlegeljék és vizsgálják meg vallásunk dolgait. Féljék Istent és adják meg neki a tiszteletet, mert ott van az ő ítéletének órája, ahol az ő rendelései iránti hűtlen ellenszegülőket és az istentelen gáncsoskodókat, akik vissza akarnak térni az egyiptomi húsos fazakakhoz, kiírtja és a pusztába űzi, és új népet támaszt magának, amelyet az ő dicsőséges békességére vezet, mert hitt az ő szavának és megmaradt az ő útaiban, és nem igazodott emberi kitalációkhoz, mint atyáik, akik megkeményítették szívüket, és konokul védelmezték a maguk dolgait a Magasságossal szemben, és arra vetemedtek, hogy Istenre kényszerítsék, az ő parancsaival ellenkező új szokásaikat, nem trődve azzal, ami megmondatott, hogy hiábavaló az ember tanítása és parancsai általi tisztelet. Ám aki a Krisztus szava szerint fog szolgálni, az nem lát halált soha örökké. Mert aki Istentől való, az hallgat az Isten szavára. A Krisztus juhai hallják az ő szavát, és követik őt; vannak azonban akik nem követik, hanem elfutnak tőle, mert nem ismerik a hangját, s maguktól szólva nem keresnek mást, csak a tulajdon előnyüket és hírnevüket. Ezért őrizkedjen mindenki ezektől a hamis prófétáktól, és ne hagyják magukat önként elvakíttatni gondatlanságból, vak vezetők által a széles úton a gödörbe vezettetve, ahonnan nincs szabadulás (megváltás). A szolgának semmi tudatlanság miatti mentsége nem marad, hogy ne ismerte volna ura akaratát, még kevésbbé annak, aki nem is akarta azt megismerni, és konokul vonakodott azt megtenni. A jelen írások szerint nyíltan valljuk, hogy mások miatt ezt a feladatot nem akarjuk háttérbe szorítani. Ha valami csekélynek és felszínesebbnek tűnik, mint ahogy az megilletné, vagy valami rövidebbnek és kevésbbé teljesen megmagyarázottnak tűnik, és a vallási és szertartásbeli visszaéléseket teljesen meg akarja ismerni – amelyeket a reformált egyházban már régen felszámoltak – (mi főként a reformátorok wittenbergi egyházi rendjét követtük), azon dolgok mibenlétét és módját megértheti azoknak a magasképzettségű férfiaknak az írásaiból. Aki azonban elmulaszt keresni és belátásra jutni, arra szálljon a maga vére.

A híres-neves erdélyi Koronában (Brassóban) nyomtatva

Németből magyarra átültette Raduch Zsolt ny. brassói magyar evangélikus lelkész 2016. júniusában